

EFECTE ALE FORMĂRII UNIUNII ENERGETICE EUROPENE PENTRU PIAȚA DE GAZE NATURALE DIN ROMÂNIA

Mihaela, Ionescu-Sas1

Rezumat

Lucrarea reprezintă partea a doua a unei analize privind efectele formării Uniunii Energetice Europene asupra pieței de energie din România. Această analiză secundă se referă la piața de gaze naturale. Autorul abordează problema siguranței în aprovizionarea cu gaze naturale în țările Uniunii Europene, a dependenței de un singur furnizor și a diferenței la prețul de import al gazelor. O analiză mai detaliată va fi efectuată cu privire la interconectarea piețelor de gaze naturale din țările Uniunii Europene și din România. În final sunt evidențiate principalele efecte pe care aceste interconectări le generează pe piața națională de gaze naturale.

Cuvinte cheie: furnizor de gaze naturale, independență energetică, interconectări, pachet energetic, piață transparentă

Clasificare JEL: F21, O13

1. Introducere

Pentru formarea pieței interne a energiei în Uniunea Europeană, în perioada perioada 1996–2009 au fost adoptate trei pachete legislative succesive de măsuri, care abordează accesul la piață, transparența și reglementarea, protecția consumatorilor, sprijinirea interconexiunilor și a nivelurilor adecvate de aprovizionare. Primul pachet legislativ (Directiva 96/92/CE privind normele comune pentru piața internă de energie electrică și Directiva 98/30/CE privind normele comune pentru piața internă în sectorul gazelor naturale) a fost înlocuit în 2003 de un al doilea pachet care a permis pătrunderea unor noi furnizori de gaze și de energie electrică pe piețele statelor membre și le-a permis consumatorilor (consumatorilor industriali începând de la 1 iulie 2004, consumatorilor casnici începând de la 1 iulie 2007) să își aleagă singuri furnizorii de gaze și de energie electrică. În aprilie 2009, a fost adoptat un al treilea pachet legislative (TPE), care modifică cel de-al doilea pachet, urmărește creșterea transparenței piețelor de energie și interconectarea piețelor naționale cu cele regionale în vederea formării unei piețe unice europene

2. Necesitatea formării Uniunii Energetice Europene

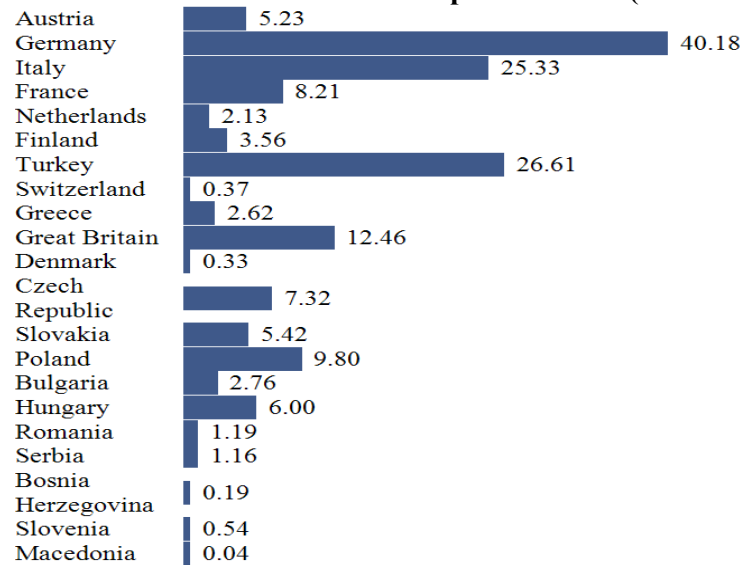
Uniunea Europeană, a doua economie din lume, consumă o cincime din energia produsă la nivel mondial, însă dispune de foarte puține rezerve. Aprovizionarea cu energie este una dintre principalele provocări cu care se confruntă Europa astăzi. Perspectiva creșterii acute a prețurilor și dependența tot mai mare de importul de energie pun sub semnul întrebării securitatea aprovizionării cu energie și ne pun în pericol întreaga economie.

În anul 2014 Comisia Europeană a propus Construirea Uniunii Energetice Europene care reprezintă, de fapt, aplicarea celui de-al treilea pachet energetic. Acesta prevede transpunerea în legislațiile naționale ale țărilor membre a Directivei 2009/72/CE privind normele comune pentru piața internă a energiei electrice, precum și a Directivei 2009/73/CE privind normele comune pentru piața internă a gazelor naturale. Toate țările UE au fost, practic, obligate să acționeze unitar și coordonat în domeniul energetic (CE, 2015).

Unele țări ale Uniunii Europene depind, pentru importurile de gaze, de un singur furnizor principal. Diversificarea surselor și a furnizorilor reprezintă o modalitate esențială de îmbunătățire a securității energetice. În anul 2013 aprovizionarea cu energie a statelor UE (Uniunii Europene) din Rusia a reprezentat 27% din consumul de gaze al UE (figura nr. 1).

¹ Doctorand la Universitatea din Oradea, Școala Doctorală de Științe Sociale, Specializarea Economie, ss_mihaela@yahoo.com

Figura nr. 1: Gaze naturale furnizate de Gazprom în 2013 (miliarde de metri cubi)

Sursa: Gazprom

În comunicarea sa din 2014 (COM, 2014) privind strategia de securitate energetică europeană, Comisia Europeană menționează că șase state membre depind de Rusia ca furnizor extern unic pentru importurile de gaz și trei dintre ele folosesc gaze naturale pentru mai mult de un sfert din necesarul de energie. Cu excepția țărilor care nu au altă sursă de gaz cifrele se schimbă în fiecare an, importurile din anul 2013 fiind la un nivel record.

Pentru a crea Uniunea Energetică Europeană este necesară creșterea gradului de interconectare între statele membre UE, obiectiv încurajat la nivel comunitar prin acordarea unui sprijin financiar mai consistent și mai bine direcționat. Aceasta va avea ca și consecință o apropiere a prețurilor la energie.

3. Interconectarea piețelor de gaze naturale din Uniunea Europeană

Piața de gaze naturale din Uniunea Europeană este fragmentată datorită interconexiunilor insuficiente între rețelele energetice naționale și a utilizării sub nivelul optim a infrastructurii energetice existente.

Europa accelerează proiectele de interconectare și există premisele construcției unei piețe de gaze funcționale la nivel european în decurs de câțiva ani. Încă din 2009, de când tranzitul de gaze naturale prin Ucraina a fost întrerupt două săptămâni, se lucrează intens la coridorul Nord-Sud ca să se reducă dependența țărilor Europei Centrale de gazul rusesc, în general, și de cel tranzitat prin Ucraina, în particular.

Directiva 2009/73/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă în sectorul gazelor naturale prevede o piață internă a energiei interconectată pentru a fi competitivă și funcțională. Însa în estul Europei conflictul din Ucraina și abuzul de poziție dominantă al Gazprom, ar putea însemna prețuri mari la gazele de import sau chiar întreruperea furnizării pe perioade mai scurte sau mai lungi de timp.

S-au efectuat investiții în interconectări, au fost întărite rețelele naționale și s-au construit depozite de înmagazinare subterană în statele Europei Centrale, ceea ce a crescut semnificativ concurența în piața de gaze naturale din aceste țări, crescând totodată securitatea energetică. Interconectările și liberalizarea au dus la concurență în beneficiul consumatorilor și creșterea securității aprovizionării chiar în țări care în urmă cu câțiva ani erau foarte dependente de gazul rusesc, precum Lituania, Ungaria, Polonia sau Slovacia. UE a făcut prima sa contribuție financiară în vederea construcției de infrastructură centrală și sud-est europeană în urma crizei ucraineene

din 2009 (Regulamentul CE 680/2007) care a demonstrat vulnerabilitatea mare a regiunii la întreruperi de tranzit ale fluxurilor de gaze rusești prin Ucraina.

În 2009, UE a înființat Programul energetic european pentru redresare (PEER) (Regulamentul CE 663/2009) în care 3.8 miliarde € urmau să fie investite în diverse proiecte energetice din care 1.36 miliarde € a fost desemnate pentru infrastructura de gaze naturale. O parte semnificativă din această finanțare a fost acordată proiectelor de investiții regionale centrale și de sud-est, care să permită fluxul "invers", al gazelor la interconexiunile unidirecționale existente, împreună cu construirea de noi interconexiuni între țările în care acestea lipseau anterior.

Multe proiecte de interconectare au fost deja finalizate în cadrul PEER, inclusiv: Ungaria-Croația, România-Ungaria, Republica Polonia-Cehia, Bulgaria și România; mai multe proiecte de întărire a rețelelor de gaze pe piața internă și care permit fluxurile inverse au fost finalizate în Austria, Polonia, Letonia, Lituania, Republica Cehă și Slovacia. Sunt aproape finalizate interconexiunile Grecia-Bulgaria și Slovacia-Ungaria care urmează să fie puse în funcțiune în 2015. Unele proiecte s-au confruntat cu întâzieri semnificative, de exemplu proiectul cu flux invers în România, care include conectarea sistemului de "tranzit" pentru sistemul național de gaz natural (COM, 2013). PEER a contribuit, de asemenea, spre crearea rețelelor de conducte bidirecționale în Europa și, prin urmare, o mai bună legătură între vestul și estul Europei.

Criza Rusia-Ucraina din 2009 a dat un impuls puternic spre dezvoltarea de noi acte legislative ale UE care vizează consolidarea securității gazului natural: regulamentul privind securitatea aprovizionării cu gaze (Regulamentul UE 994/2010) intrat în vigoare la sfârșitul anului 2010, precum și regulamentul privind orientările pentru infrastructura trans-europeană (Regulamentul UE 347/2013). Acesta a introdus standarde minime de aprovizionare, plasarea obligației de a asigura aprovizionarea cu gaze a consumatorilor protejați în următoarele cazuri: temperaturi extreme în timpul unei perioade de vârf de șapte zile, orice perioadă de cel puțin 30 de zile de cerere excepțional de mare de gaz, precum și pentru o perioadă de cel puțin 30 de zile în cazul întreruperii infrastructurii unice principale de gaze (ACER, 2013). Având în vedere că investițiile suplimentare în infrastructură ar fi necesare pentru a îndeplini standardele din regulamente din punct de vedere juridic (deși au fost acordate unele excepții), UE a stabilit un buget regulat prin Mecanismul Conectarea Europei (MCE) pentru co-finanțarea construcției acestei infrastructuri de 9,1 miliarde € alocate în acest scop pentru perioada 2014-2020. Regulamentul de infrastructură (Regulamentul UE 1316/2013) a introdus o categorie de proiecte (infrastructură) de interes comun (PCI), care ar fi eligibile pentru finanțare (CEF) și a stabilit o procedură de selecție a PCIs (Regulamentul UE 347/2013).

4. Interconectarea pieței de gaze naturale din România

România este țara cu cea mai mică dependență de gaze naturale din import. Poziția geostrategică favorabilă, recent descoperite resurse din Marea Neagră, arată că România ar putea juca un rol definitoriu în regiune.

În 2014, în România s-a importat o cantitate de gaze naturale utilizabile de 447.400 tone echivalent petrol (tep), cu 61,5% (714.100 tep) mai mică față de cantitatea raportată în 2013, conform datelor centralizate de Institutul Național de Statistică. În acest context infrastructura de transport gaze naturale devine probabil factorul cel mai important, iar România trebuie să dezvolte - în cel mai scurt timp posibil - culoare de transport gaze naturale care să asigure atât gradul necesar de interconectivitate la nivel european cât și un potențial suficient de transport gaze naturale pentru valorificarea resurselor pe piața autohtonă și pe cea regională. Prin asigurarea legăturii între surse diferite de aprovizionare cu gaze naturale și piața europeană, proiectele investiționale menționate (tabel nr. 1) contribuie la realizarea dezideratelor Uniunii Europene.

Tabel nr.1: Proiecte majore din care face parte România

Nr. crt.	Proiectul	Importanța proiectului
1.	Dezvoltarea pe teritoriul României a Sistemului Național de Transport Gaze Naturale pe Coridorul Bulgaria-România-Ungaria – Austria.	La finalizarea proiectului va putea fi asigurată o capacitate de transport gaze naturale spre Ungaria de 4,4 mld.mc/an, respectiv de 1,5 mld.mc/an spre Bulgaria.
2.	Dezvoltarea pe teritoriul României a Coridorului Sudic de Transport pentru preluarea gazelor naturale de la țărmul Mării Negre.	Importanța proiectului la nivelul Uniunii Europene constă în posibilitatea dirijării gazelor naturale offshore spre Bulgaria și Ungaria prin interconectările existente Giurgiu – Ruse (cu Bulgaria) și Nădlac – Szeged (cu Ungaria).
3.	Interconectarea sistemului național de transport cu conductele de transport internațional al gazelor natural. Investiții în valoare de 35,5 milioane euro se regăsesc și în proiectul de dezvoltare a Coridorului Central.	
4.	Dezvoltări ale SNT în zona de Nord – Est a României în scopul îmbunătățirii aprovizionării cu gaze naturale a zonei precum și a asigurării capacităților de transport spre Republica Moldova.	Prin realizarea acestui proiect, va putea fi asigurată o capacitate de transport de 1,5 mld.mc/an în punctul de interconectare dintre sistemele de transport ale României și Republicii Moldova.
5.	Dezvoltarea pe teritoriul României a Coridorului Central de transport pentru preluarea gazelor naturale de la țărmul Mării Negre.	În funcție de creșterea producției din offshore Marea Neagră se are în vedere dezvoltarea suplimentară a rețelei: O rută secundară prin centrul României și o nouă interconectare cu Ungaria.

Sursa: Transgaz

Proiectele de flux invers (în special Arad-Szeged), precum și finalizarea conductei Iași-Ungheni până la capacitatea maximă de export au fost întârziate câțiva ani.

Infrastructura de transport gaze naturale devine probabil factorul cel mai important, iar România se află în fața unei provocări majore: dezvoltarea - în cel mai scurt timp posibil - a unor culoare de transport gaze naturale care să asigure atât gradul necesar de interconectivitate la nivel european cât și un potențial suficient de transport al gazelor naturale pentru valorificarea resurselor pe piața autohtonă și pe cea regională (tabel nr. 1).

Proiectele prezentate în tabelul nr. 1 cuprinse în lista Proiectelor de Interes Comun (PCI) sunt avute în vedere pentru o potențială finanțare prin aplicarea la programul de finanțare “Connecting Europe Facility 2014-2020”.

Este foarte importantă îmbunătățirea infrastructurii prin conducta menită să preia gazul din Marea Neagră în Sistemul Național de Transport, precum și în interconectări funcționale cu țările vecine și cu conductele de tranzit internațional (Strategia energetică națională, 2015). Pentru realizarea acestor investiții România trebuie să îndeplinească condițiile pentru accesarea de fonduri europene disponibile proiectelor de infrastructură energetică și de conectare a piețelor.

5. Concluzii

România este țara cu piața de gaze naturale cea mai dezvoltată. Adăugând în acest peisaj, pe lângă poziția geostrategică favorabilă, recent descoperitele resurse din Marea Neagră, România ar putea juca în mod evident un rol definitiv în regiune.

Infrastructura de transport gaze naturale este probabil factorul cel mai important, iar Romania se află acum în fața unei provocări majore: dezvoltarea - în cel mai scurt timp posibil - a unor culoare de transport gaze naturale care să asigure atât gradul necesar de interconectivitate la nivel european cât și un potențial suficient de transport gaze naturale pentru valorificarea resurselor pe piața autohtonă și pe cea regională.

Pe fondul dependenței semnificative a pieței europene de energie de importul de resurse energetice din Rusia și Orientul Mijlociu, rolul rezervelor de gaze naturale recent descoperite în Marea Neagră este fără îndoială major pentru siguranța energetică a României, pentru consolidarea poziției României ca un jucător important în UE, ca producător și exportator de energie, pentru includerea țării pe trasele majore de transport gaze naturale ale Europei și pentru creșterea bunăstării economice a țării în viitor.

Capabilitatea României de a se transforma și de a fi pregătită în anii ce urmează să facă față cerințelor generate de resursele gazeifere va fi una din cele mai mari provocări din ultimele decenii. Abilitatea de a executa acest program de investiții, nu numai că va asigura valorificarea unor resurse economice esențiale pentru bunăstarea României în viitorul apropiat și îndepărtat dar va fi și o motivație pentru atragerea investitorilor străini cu proiecte de investiții estimate la 1,51 miliarde euro, proiecte ce vor avea ca rezultat crearea unor noi culoare de transport esențiale nu numai pentru valorificarea pe piața autohtonă și pe piețele din regiune a resurselor de gaze naturale recent descoperite în Marea Neagră, dar și pentru integrarea României pe marile trasee transfrontaliere ale Coridorului Sud-Est/Nord-Vest al Europei.

Mulțumiri

Lucrarea a beneficiat de suport financiar prin proiectul cu titlul "SOCERT. Societatea cunoașterii, dinamism prin cercetare", număr de identificare contract POSDRU/159/1.5/S/132406. Proiectul este cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013. Investește în Oameni!

Bibliografie:

1. ACER (2013), *Annual Report on the Results of Monitoring the Internal Electricity and Natural Gas Markets in 2013*.
2. Comisia Europeană (2015), *Strategia de Securitate Energetică Europeană*.
3. Consiliul Uniunii Europene (COM, 2014) *Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor - Prețurile și costurile energiei în Europa*, Bruxelles, 23 ianuarie 2014.
4. Comisia Europeană (2013), *Regulamentul Comisiei din 14.10.2013 de modificare a Reg. (UE) nr 347/2013 al Parlamentului European și al Consiliului privind orientări pentru infrastructuri energetice transeuropene în ceea ce privește lista Uniunii de proiecte de interes comun*.
5. Comisia Europeană, *Regulamentul 347/2013 privind orientări pentru infrastructuri energetice transeuropene*, JO L 115, 25.4.2013.
6. Comisia Europeană, *Regulamentul 1316/2013 de instituire a Mecanismului Conectarea Europei*, JO L 348, 20.12.2013.
7. Commission EU (2013). *The 2013 PCI list' which includes many of the projects, particularly interconnections, already supported under EERP*, is available at http://ec.europa.eu/energy/infrastructure/pci/doc/com_2013_6766_en.pdf.
8. EEPR projects see <http://ec.europa.eu/energy/eepr/projects/Report> from the Commission to the European Parliament and the Council, *On the implementation of the EEPR*, COM (2013) 791 final, 18.11.2013.
9. *Pachetul 3 - Energie* (*Directiva 2009/72/CE, Directiva 2009/73/CE, Regulamentul(CE) nr. 713/2009, Regulamentul (CE) nr. 714/2009, Regulamentul (CE) nr. 715/2009*) (TPE).

10. *Regulation (EC) 680/2007* of the European Parliament and of the Council of 20 June 2007 laying down general rules for the granting of Community financial aid in the field of the trans-European transport and energy networks, *Official Journal of the European Union*, 22.6.2007, L162/1.

11. *Regulation (EC) No 663/2009* of the European Parliament and of the Council of 13 July 2009 establishing a programme to aid economic recovery by granting Community financial assistance to projects in the field of energy, *Official Journal of the European Union*, 31.7.2009, L200/31.

12. *Regulation (EU) 994/2010* of the European Parliament and of the Council of 20 October 2010 Concerning measures to safeguard security of gas supply and repealing Council Directive 2004/67/EC, *Official Journal of the European Union*, 12.11.2010, L295/1.

13. *Regulation (EU) 347/2013* of the European Parliament and of the Council of 17 April 2013 on guidelines for trans-European energy infrastructure and repealing Decision No 1364/2006/EC and amending Regulations (EC) No 713/2009, (EC)

No 714/209 and (EC) No 715/2009, *Official Journal of the European Union*, 25.4.2013, L115/39.

14. *Regulation (EU) No 1316/2013* of the European Parliament and of the Council of 11 December 2013 Establishing the Connecting Europe Facility, amending Regulation (EU) No 913/2010 and repealing Regulations (EC) No 680/2007 and (EC) No 67/2010, *Official Journal of the European Union*, 20.12.2013, L348/129.

15. Strategia Energetică a României pentru perioada 2015-2035. Departamentul pentru Energie, 2015.

16. Transgaz, *Planul Național de Dezvoltare al Sistemului Național de Transport Gaze-Naturale 2014-2023*, http://new.transgaz.ro/sites/default/files/plan_de_dezvoltare_pe_10_ani.2014-2023_14.12.2014.pdf.